

(ב) כאשר כלי נטמא – הטומאה אינה חודרת אל תוכו, אלא משנה את מצבו ההלכתי בדרך חיצונית ומקיפה (שהרי בפועל לא חל בכלי שינוי שניתן להסבירו בהיגיון); ולכן גם סילוק הטומאה דורש פעולה דומה – טבילה במקוה, שבו המים המטהרים מקיפים את הכלי.

(ג) כאשר כלי נטמא בטומאת מת – הטומאה חלה עליו בדרך שאינה נתפסת כלל בהיגיון, שכן המת עצמו אינו טמא⁴⁹, ובכל זאת הוא מטמא אחרים; ולכן גם הטהרה מטומאה זו היא בדרך שאינה נתפסת בהיגיון – על-ידי הזאה של טיפות מים בודדות, דבר שאינו נמדד בכמות ובשטח.

(לקוטי שיחות ח"ח ע' 185)



טו

אָךְ בְּמִי נְדָה יְתַחַטָּא (לא, כג)

"לפי פשוטו – חיטוי זה לטהרו מטומאת מת; אמר להם: צריכין הכלים גיעול לטהרם מן האיסור, וחיטוי – לטהרן מן הטומאה. ורבותינו דרשו מכאן, שאף להכשירן מן האיסור הטעין טבילה לכלי מתכות" (רש"י)

יש לתמוה על לשון רש"י "שאף להכשירן מן האיסור הטעין טבילה": וכי טבילת כלים נועדה להכשיר את הכלי "מן האיסור"? והרי אף כלים חדשים, שלא בלעו איסור מימיהם, טעונים טבילה⁵⁰!

ויש לומר, שהתשובה לכך רמוזה בדיוק לשונו של רש"י "להכשירן מן האיסור" – בניגוד ללשונו קודם לכן "צריכין הכלים גיעול לטהרם מן האיסור":

49. ספרי זוטא חוקת יט, יא. וראה גם לקוטי שיחות ח"ח ע' 233. וש"נ.

50. וכפי שממשיך רש"י עצמו בפירושו לפסוק: "כל דבר שאין תשמישו על ידי האור, כגון כוסות וצלוחיות שתשמישן בצוננו ולא בלעו איסור .. מטבילין ודיו".

משמעות המונח "טיהור" ("לטהרם מן האיסור") היא הסרה וסילוק של האיסור מן הכלי; ואילו משמעות המונח "הכשרה" ("להכשירן מן האיסור") היא הכנה של הכלי לשימוש.

לשיטת רש"י, איפוא, יסודו של דין טבילת כלים – גם בכלים חדשים – הוא "להכשירן מן האיסור": העובדה שהכלים היו ברשות הנכרי, דבר שיצר אפשרות של שימוש בכלי לדבר איסור – גם אם אפשרות זו מעולם לא הגיעה לידי פועל – מחייבת אותם בטבילה⁵¹, כדי להכין ולהכשיר אותם לשימושם החדש – שימוש של היתר ביד ישראל⁵².



לפי יסוד זה ניתן ליישב קושיא שנתקשו האחרונים בדברי הרמב"ן כאן:

הרמב"ן כותב, שהסיבה לכך שבני-ישראל הוזהרו על גיעולי נכרים רק במלחמת מדיין, ולא במלחמת סיחון ועוג הקודמת לה, היא "כי סיחון

51. עיקרון דומה מצינו בהלכות רבות, ולדוגמא: "כל שהוא מקבל טומאה... אין מסכנין בו" (סוכה יא, א) – מאחר שהוא ראוי לקבל טומאה, גם אם לא נטמא בפועל. ובדומה לכך מצינו בדברי רש"י בפרשתנו, על הפסוק "וכל אשה יודעת איש למשכב זכר הרוגו" (לעיל פסוק יז) – "ראויה להיבעל, אף-על-פי שלא נבעלה".

52. לפי הסבר זה יש ליישב תמיהה ידועה בעניין טבילת כלים: לפי נוסח שטר מכירת חמץ שהונהג על-ידי רבנו הזקן, כלולים במכירה גם כלי החמץ. כיצד, איפוא, משתמשים אנו בכלי החמץ לאחר הפסח – לאחר רכישתם בחזרה מרשות הגוי – ללא טבילה?

[ואכן, מסיבה זו כתבו חלק מהפוסקים (ה"נודע ביהודה" בשו"ת שיבת ציון סי"א; שו"ת חתם סופר אורח חיים סי' קט; ועוד) שאין למכור את כלי החמץ. וראה עוד: שער הכולל להלכות מכירת חמץ; שדי חמד אספת דינים מערכת חמץ ומצה סי' ט אות כז; דרכי תשובה ליורה דעה סי' קכ סק"צ; שו"ת יד יצחק ח"ב סי' קסא]. ולפי היסוד האמור ניתן לומר, שמאחר שהסיכוי שהגוי אכן יממש את זכותו וישתמש בדברים שקנה הוא נדיר מאוד, והמציאות בפועל היא שלאחר הפסח רוכש ממנו היהודי בחזרה את הכלים, מבלי שהגוי השתמש בהם – משמעות הדבר היא שבפועל לא היתה אפשרות מעשית שהכלים ישמשו לדבר איסור, ולכן הם אינם זקוקים לטבילה כדי "להכשירן מן האיסור".

ועוג מלכי האמורי הם, וארצם מנחלת ישראל היא, והותר להם כל שללם, אפילו האיסורים, דכתיב 'ובתים מלאים כל טוב אשר לא מילאת', ואמרו רבותינו ז"ל 'קדלי דחזירי אשתרי להו'; אבל מדיין לא היה שלהם, ולא לקחו את ארצם, רק לנקום נקמתם הרגו אותם ולקחו שללם, ולכן נהג האיסור בכליהם".

אוצר החכמה

והקשו עליו האחרונים⁵³: הסברו של הרמב"ן יפה כוחו לעניין הגעלת כלים, שלא נתחייבו בה במלחמת סיחון ועוג, מאחר שגם האיסורים עצמם הותרו במלחמות אלו; אבל מה בעניין מצות טבילת כלים (הנלמדת אף היא מהכתוב כאן) – מדוע לא הוזהרו בני-ישראל על מצוה זו במלחמת סיחון ועוג?

אך לפי היסוד האמור בדברי רש"י⁵⁴ מובן, שהסברו של הרמב"ן תקף גם לעניין טבילת כלים: מאחר שבמלחמת סיחון ועוג הותרו לבני-ישראל כל האיסורים ("אפילו קדלי דחזירי אשתרי להו") – לא היו הכלים חייבים טבילה, שכן הטבילה נועדה "להכשירן מן האיסור", ואין בה צורך כשהאיסור עצמו אינו קיים.

(לקוטי שיחות ח"ח ע' 367 ואילך)



מז

וַיְהִי הַמִּלְקוֹחַ יִתֵּר הַבּוֹ אֲשֶׁר בָּזְזוּ עִם הַצָּבָא עֲאֵן שֵׁשׁ
מֵאוֹת אֶלֶף וְשִׁבְעִים אֶלֶף וַחֲמִשָּׁת אֶלְפִים. וּבָקָר שְׁנַיִם
וְשִׁבְעִים אֶלֶף. וַחֲמֵרִים אֶחָד וְשִׁשִּׁים אֶלֶף. וְנֶפֶשׁ אָדָם מִן
הַנָּשִׁים אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ מִשְׁכַּב זָכָר כָּל נֶפֶשׁ שְׁנַיִם וְשִׁלְשִׁים

53. חתם סופר על התורה כאן; כלי חמדה פרשת תצא (כא, יא אות ו) ופרשת ואתחנן (ו, י אות ב); שו"ת ערוגת הבושם חלק יורה דעה סי' קכג; שו"ת הר צבי יורה דעה סי' קט; ועוד. וראה גם במבוא לספר "טבילת כלים" בסופו.

54. המהווים בסיס לדברי הרמב"ן, שהעתיק בתחילת דבריו את "לשון רש"י".